

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 11. У Сомбору 15. Новембра 1890. Год. XXII.

КО ЈЕ КРИВ, ШТО ЈЕ ШКОЛИН РАД НЕДОСТАТАН?

(За награду.)

(Наставак.)

Дитес*) у својој методици овако вели, шта је задаћа школе : Она је дом за опште образовање човјеково. Далеко од притиска сиротињског, од бриге на потребе живота, од сјаја богатирског, од јагме за тјелесним уживањима, од рада у пољу и радионици, од борбе партајске — заклоњена од свега тога, школа треба да је поље за чисто човјечански живот и рад, за свестрано развијање младачкијех снага. У народној школи треба неговати и потпомагати оно, што ће у животу свакоме без разлике бити корисно, што ће у једној цивилизованој држави бити на добро како појединоме, тако и свима и свакоме. Здравље и тјелесна снага, бистар разум, чиста и стална воља, ведрост и за све, што је лијепо и добро, осјетљива душа, вјештина читања, писања и рачуњања, прва знања из науке о природи, земљама и народима и т. д. то су она добра, која су употребљива, дакле и корисна и човјеку и жени и богату и сиромашу и земљедјелцу и занатлији и трговцу. и научењаку, и чиновнику и т. д. Није дакле задаћа народне школе, да спрема сељаке, слуге, занатлије, трговце, чиновнике и т. д., него да у дјеци развија моћи и својства, која су потребна за свако занимање, за сваки положај у животу. Никада се не може знати, шта ће бити од дјеце, али се то зна, да ће бити људи, на их за то треба и спремати, а за то је најзгодније доба, кад дјеца иду у народну школу.“

Као што се не схваћа добро задаћа народне школе, тако ни њезин положај. Положај је народне школе доста несигуран; не зна се право чија је, је ли општинска или државна. У државнима је рукама оно, што је главно, а општинама је остав-

*) Ibid. Стр. 38. и 39.

бећа тек нека сјенка права. Тешко то осјећају учитељи, понај-бољи понајтеже. Основна школа треба да има чвршћу основу, а онда ће само моћи напредовати, како треба.

Много је тежи положај конфесијоналних — вјероисповједних — школа; јер је старање око њих веома слабо. Ако конфесија и настоји, да подигне своје школе на праву висину, ето јој махом од стране државе грднијех препријека, да њезине школе морају ударити натраг. Држава н. пр. ставља конфесији такве запрјеке, да она ни не може оснивати својих народних школа; држава заслијепљена страначком борбом или народном мржњом увлачи особито у конфесијоналне школе такве елементе, који овамо не спадају и који су на штету самој тој држави.

Уз то још долази и ова неприлика. Владини људи, који су позвани, да раде о том, да школе напредују, или не схваћају свога становишта према школи и учитељу, или га не ће да разумију, те се отуда легу свакојаки сукоби, који највише шкоде учитељу. Не ћемо ову ствар на шире претресати, тек ћемо навести лијепу ријеч *Милићевића**): „Немаш рашта, дијете моје, радовати се младићу, који је заборавио себе, који утапа себе у другога, који пристаје, да се удави ондје, гдје му старији пљуне, али се тако исто не можеш радовати ни ономе, који нема моћи да призна своју очевидну погријешку, гај се никад не ће ни научити ни поправити! Као што се види, много стоји до људи, који долазе у дотицај са школом, а много и до учитеља.

Кад смо тако означили задаћу народне школе и уједно се дотакли са двије-три ријечи и положаја њезина, хајде, да идемо за метом.

Држави припада право да надзире јавно васпитавање, јер она збира жетву од васпитања омладине, која, ако се занемари, пада њој на терет**). Али држава треба да се узнесе изнад засебних интереса, изнад партаја и народне мржње, те да у духу праве педагогије потпомаже развијање свијех својих народа и религија. Старање за васпитање и образовање младежи мора бити исто тако опште и свесрдно, као што је опште и свесрдно старање за сигурност државе с поља и из путра, као што је опште старање за вршење правде и правце. Лијепо каже *Дистервег*: „Војска и правда старају се за спољну, тјелесну сигурност, школе пак за унутарњу, духовну јачину.“

*) Село Злоселица и учитељ Миливоје. Стр. 201.

**) Дитес, *ibid.* стр. 34.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Држава је кадра: да најбоље потпомаже јавно васпитање школама. Она треба да потпомаже подизање школа са више учитеља, јер што је више таковијех школа, више ће дјеце ићи у школу и боље ће бити јавно васпитање. Она може најлакше учинити, да су школе ваљане, да су снабдјевене са свима и свачем, како рад школин не ће запињати.

Држава може најбоље постигнути добар полазак школе. Но да народ драговољније шаље своју децу у школу, треба пронаћи моралније средство, но што је глоба и затварање. Држави се пружа много zgodнијех прилика, које може да употрежи на корист школе. Много помаже, ако државни чиновник више пута походи школу и упита, како дјеца долазе у школу. Русија н. пр. смањује број службенијех година онима војницима, који су редовно свршили основну школу.

Држава треба да у споразуму са народностима и конфесијама обезбиди народнога учитеља материјално и да чува углед учитељев, јер се тиме подиже прави дух учитељски, јер се тиме учитељи непрестано одушевљавају за свој тешки позив, јер се тиме из учитељства изгони свакакав духовни пролетаријат, а примамљују људи, који су достојни, да буду учитељи народа и државе.

Држава треба да се у споразуму са народностима и конфесијама стара, да се учитељи ваљано приправе за свој позив. Истина, да учитељска школа не може дати махом вјештаке, али може и треба да будућем учитељу даде темељно опште образовање; може и треба да му даде свестрано стручно образовање; може и треба да у будућем учитељу оваплоти кардинална начела педагогије; може и треба да будуће учитеље тако развија, да буду људи духовити, разборити, озбиљни, љубазни, карактерни, душевни, побожни, одушевљени за свој свети позив; може и треба да будућега учитеља тачно упозна са његовима правима и дужностима, са положајем и задањом народне школе; једном ријечи може и треба да му даде очи, да види што ће и како ће да ради.

Држава треба да у споразуму са народностима и конфесијама склани наставни план за народне школе, да се стара, да тај план не буде опширан, јер је дјетињи дух нејачак, па не може да носи велика терета, а поглавито: да је план тај у складу са духом народнога живота и потребама човјека у опште, јер је то најприроднији основ школскога васпитања.

Но није доста да се држава стара за јавно васпитање тиме, што сама подиже и уздржава ваљане школе, што народности и религије своје потпомаже у подизању ваљанијех школа, што се стара да дјеца марљиво долазе у школу и да су учитељи одани и вјешти своме звању. Она треба уз то да и сама себе васпитава, јер јој је то од пријеке потребе као и сваком поједином народу, као и сваком поједином човјеку. Само строгим, али истинитим васпитањем постаће држава јака и напредна, сретна и задовољна.

Држава ће сама себе васпитавати, кад јој политично уређење и политична радња одговара духу народном. То је основна тачка државнога васпитавања.

Држава ће сама себе васпитавати, кад јој закони одговарају не само човјечности, него и духу народном, јер само онда имају васпитну снагу и кад се ти закони врше педагогички, јер само тада облагорођавају народ. Ако државни закони треба да имају васпитну снагу, школски закони требало би да су углед другима законима. Па шта се опажа? Опажа се, да су управо школски закони у највећој опреци са народним животом, са јавним васпитањем и са задањом народне школе. Погледајмо само красну расправу г *М. Нешковића* у 133. Летопису „Матице Српске.“

Држава ће сама себе васпитавати, кад поједине народности, вјероисповијести и политичне странке напаја духом толеранције, кад им дава такав полет, да се оне надмећу, која ће више добра учинити држави, а не да наврћкава једну на другу, да једна другу потиरे и потискује са министарскијех столица.

Држава ће сама себе васпитавати, кад се сав живот њезин оснива на слободи, кад сав живот њезин извире из слободе, јер је слобода вјечито и бистро врело, из којег извире све, што је лијепо, добро и истинито. Деспотизам и сила развија у држави сва могућа зла.

Држава ће сама себе васпитавати, кад подстиче народ, да вољно и свјесно утиче у опште послове, јер се тиме „оплемењује народни карактер, буди му се суђење, раширује увиђавност, јача морална снага, оживљава љубав отачаства. Што је веће и непосредније утицање у јавне послове, тим се више развија народ.“*) Таково утицање у опште послове развило је

*) Wuss, Pädagogische Vorträge. Стр. 82.

инглески народ, да је први у свијету. Сабори српски уз манастире и цркве, гдје се народ стјецао из далекијех крајева и савјетовао се у сваком послу и пјевао своје јуначке пјесме, да ли су српском народу доста снаге, да се одржи.

Држава ће сама себе васпитавати, кад не дозвољава, да се често мијења облик владавине, јер то је за државу највеће зло. Стари Јелини пропали су само за то, што нијесу били доста конзервативни, да уздрже онај дивни дух, који је равно њиховим развијањем. Што је развило инглески народ, да је данас први у свијету, а што је сачувало српски народ од толикијех биједа и невоља, од петвјековнога ужаснога ропства турскога? Уз друге факторе поглавито њихов конзервативни дух. Но овим се не тражи апсолутан конзерватизам као у Кинеза, јер он не да, да се народ даље развија и убија му тако животну снагу.

Једном ријечи: Држава ће сама себе васпитавати, ако васцијелим својим животом васпитачки дјелује на народ.

Тако ће држава оплеменити јавни живот, стаће на пут разнима опачинама, које су данас заузеле јачи мах, него икада до селе и које пријете, да оборе и униште и оно мало добра, што се у народима сачувало; тако ће унијети у обитељи здравији дух и стварати здравије темеље бољему јавному васпитавању; тако ће обитељима дати јачу васпитну снагу, којом ће благотворно и величанствено утицати у јавне послове.

Повратимо се сада школи. Како смо горе видели, главна је задаћа народне школе: да васпитава. Јер је тако учитељ душа школе изавис и васпитање школско једино од њега. Какав учитељ, онаково и школско васпитање, ако су друге околности погодне. Учитељ васпитава наставом, заптом и особношћу својом.

Настава утиче индиректно на васпитање, јер уноси у душу преставе и појмове, који раширују мисаони круг. Но овакова настава, какову данас даје народна школа, веома слабо потпомаже јавно васпитање. Учитељи треба да својој настави даду јачу васпитну снагу. *Дистервег* то означаје овако: „Има знатнијих чинилаца праве просвјете, но што је знање. Знање памћења, вањско знање, нема никакове вриједности, али право унутарње знање душе, које је привријеђено трудом, напором и духовним радом, знање, које је доживљено и у крв унијено, постаје састојина карактера, која тежи, да знање даље рашири. Код знања дакле пази се на истинитост и на начин, како је

привријеђено. Онај је дакле прави учитељ, који умије потакнути дјецу, да себи истину присвоје снагом и јачином, преданошћу и љубављу. То ће постићи, ако у дјеце развије довољну пажљивост, која истину упија; ако разбуди вољу за учење, што је најљепши успјех наставе; ако произведе и уздржи марљивост ученика; ако их навикне, да мислећи раде и радећи мисле, да радосно и успјешно раде. На тај начин објективно знање постаје субјективном снагом, која оспособљава за субјективно делање; знање не остаје имање (ein Haben), него ће бити, или је већ од почетка постајање (ein Werden) и бивство (ein Sein).“

Настава је њежнија и лакша страна школскога васпитања, док је зашт много озбиљнија и тежа страна његова.

Ако је веома нужно, да наставу провејава виши дух, који оживљава и развија, још је нужније, да такав дух задахнује зашт школски, јер „снага зашта, како каже француски педагог *Грегوار*, лежи у идеји, коју има о њему онај, који му се повинује и коју му даје онај, који га промјењује.“

Зашт извире из школскога живота, који треба да има породичан карактер, а да је уз то озбиљан, јер само онда произвађа у дјеце послушност, која је избор свијех другијех врлина. Али треба да има и ведар облик, јер „школа, у којој је веселост основна црта дјечија, прољетњи је врт с путовима и цвијећем, које је пуно пунцато наде“ (*Дистервег*).

Но није доста, да се прави дух унесе у зашт, него треба тако удесити, да тај дух остане увијек здрав и свјеж. „Најљепши начин за школски зашт каже нам сунце небесно, које земаљском биљу дава увијек свјетлост и топлину, често дажда и вјетрова, а кашто само муње и грмљавину.“*)

Настава и зашт треба да хармонијски утичу на дјецу. Радња њихова треба да се поглавито састоји у томе, да у дјецу развијају јасне, јаке и племените осјећаје, јер се на њима оснива сав духовни живот, јер они формулишу и оваплођују сав духовни материјал и јер осјећаји највише утичу на вољу, ту полугу и покретну снагу свега рада и делања. На добрима и јакима осјећајима лако је даље зидати.

Таки дух треба да провејава заштом и наставом и онда ће тек да донесу прави плод, онда ће тек да заснују јаче и боље основе јавноме васпитању, онда ће тек моћи да поправљају и на добро обрађају покварено друштво.

*) *Коменски: Didactika, Стр. 191.*

Да учитељ у наставу и зашт унесе прави дух, треба да у свом срцу носи праву љубав, јер је „љубав вјечити, једини основ за развиће човјечије природе до човјечности. Она је једини, вјечити источник божаства, које је у нама; она је стожер, од којег произходи сва битност васпитања. Све васпитање не вриједи ништа, ако није основано на божаственој снази љубави. Без љубави не може нико бити човјек у правом смислу ријечи те. Човјечност, мета васпитавања, оснива се дакле само на љубави и из ње извире.“^{**)} Какова љубав треба да управља васпитањем, означује св. апостол Павло:^{***)} „Љубав дуго трпи, милокрвна је; љубав не завиди; љубав се не велича, не надима се; не чини, што неваља, но тражи своје; не срди се, не мисли о злу; не радује се неправди, а радује истини; све сноси, све вјерује, свему се нада, све трпи, љубав никад не престаје, а пророштво ако ће и престати, језици ако ће умукнути, разума ако ће нестати.“

Душевност је рођена сестра и најбоља помогачица љубави. „Човјечија је душевност, вели *Дистервег*, у његовој душевности. Разум није никога начинио поштеним, вијерним и одушевљеним човјеком. Душевност чини човјека васпитачем, а не разум.“

Љубав и душевност два су врела, из којих извиру сва друга добра својства васпитачева.

(Свршиће се.)

^{**) Песталоци: *Бесједа на послу годину 1809.*}

^{***) Коринћанима посланица прва. 13. 4—7.}

ИЗВЕШТАЈ

о српским вероисповедним школама старо-бечејским за 1889/90. шк. год.

(Свршетак.)

VI. Јуна 13. (25.) пре подне био је испит у II. и III. разреду женске школе код гђе Катице Јелчић-Освалдове учитељице. — Деце беше почетком године уписано: у II. р. 26, у III. р. 50, свега 76; од тих је остало до краја године у II. р. 22, у III. р. 41, свега 63 ученице. Успех је био *врло добар*, изузев српско читање са II. разредом, мађарско читање и писање, земљопис, повесницу и појање и певање, у којима је био успех *добар*.

Приметити ми је, да је успех у овој школи знатно одскочио од досадањих с тога, што је местни школски одбор — уважив мој скромни лањски предлог — наредио, да се одавде I. разред због великог броја деце одлучи и са I. мушким разредом споји, те се тим јако припомогло, да се повољнији успех постићи могао.

VII То исто после подне трајао је испит у дољно-предградском мешовитом I и II. разреду код учитеља г. Младена Поповића. — Ученика је било у I. р. 39 м. 29 ж, свега 68; у II. р. 36 м., 11 ж. — 47. — Свега 75 м. и 40 ж. — 115. — На крају године остало у I. р. 31 м. 25 ж. — 56; у II. р. 34 м. 9 ж. — 45, свега 65 м. 34 ж. укупно 99 ученика. — Успех је постигнут: из српског и црквено словенског читања *врло добар*, а из свију осталих предмета *добар*.

Код ове школе имам да напоменем, да је у њој највише деце, што се противи наређењу преузв. Уредбе за српске народне школе од 1872. год. Но тој ће незгоди — на радост моју и свију пријатеља школе и просвете — бити поможено тим, што је местни школски одбор, провикнут узвишеним појмом о задатку школе, прихватио мој лањски предлог, „да се још једно учитељско место створи,“ порадио и успео у толико, да је жеља постигнута, и да ће се већ настунајуће школске године нова школа отворити.

VIII. У четвртак 14. (26) јуна пре подне држан је испит у ковинско-предградском мешовитом I. и II. р. код учитеља г. Паје Дамјановића. — Деце се уписало у I. р. 28 м. 22 ж. свега 50, у II. р. 20 м. 11 ж. св. 31, свега у оба разреда 48 м. 33 ж. скупа 81. — Остало до краја године у I. р. 22 м. 21 ж. св. 43, у II. р. 18 м. 6 ж. св. 24; у оба разреда свега 40 м. 27 ж. скуна 67 деце. — Успех је био са изузетком српског декламовања, мађарског читања и писања, устменог и писменог рачуна, краснориса, појања и певања и гимнастике *врло добар*, а из изузетих предмета *добар*.

У петак 15. (27.) јуна на Вудов-дан — одслужена је света литургија, на којој су се ученици причестили, а по свршеној литургији одржано је свечано „Благодареније,“ после кога су ученицима прочитане оцене и раздате награде. — За тим су ученици распуштени на велики двомесечни одмор, чим је ова 1889/90. школска година завршена.

Напомињем и то овде, да у току године не беше походе од стране виших школских власти, изузев преч. госп. *Јована Вороту*, окружног проту старо бечејског и привременог епархијског школског референта, који је испите по свима овдашњим школама како погодишње, тако и годишње врло вољко походио, а осим тога и иначе преко године често овдашње школе посећивао, пажљиво и занимљиво учитељска предавања пратио, децу на учење, а учитеље на истрајан и успешан рад ободравао, на чему нека му је и овом приликом моје дубоко признање и благодарност изречена. Живео!

У Старом Бечеју 17. јула 1890. године.

Стеван Жекић,

учитељ и местних српских вероисповедних школа
управитељ.

ОСВЕЋЕЊЕ НОВЕ ШКОЛЕ У ЈАМЕНИ.

Дана 16. августа 1889. ударен је темељ данашњој већ дограђеној

школи. Дивна ова зграда подигнута је на кат. При земљи су два учитељска стана, а на кату две простране школ. дворане са зборницом,

Саграђена је на земљишту срп. прав. цркве, уз стару школу, која је остављена за трећу учитељску силу.

29. јула о. г. после св. литурђије уз звонење звона и пуцање прангија са иконом св. Саве, школском заставом и свом школском децом, — ако и није школско време, — упутисмо се у највећем реду у нову школу, где је у најпостранијој дворани сто са осталим потребама за освећење спреман био. Свећење је обавио наш опште љубљени и уважени преч. г. Д. Јеврић, парох најторжанственије, као што он уме, уз помоћ учитеља г. г. К. Драгашевића из Раче, Ч. Вукајловића из Јамене и Лазара Цвејића из Лаћарка, а уз живо суделовање многобројна народа особито пак општинских чиновника, између који се и овом приликом одликовао г. Јован Молдован бележник јаменски, као врли љубитељ нашег православног црквеног појања.

Да би се свечаност што боље увеличала много је гостију са стране позвано, између којих видесмо од присутних и погл. г. Милана Мркишића, краљ. котар. предстојника, који је уз пркос дугом неугодном и прашињавом путу кроз шуму дошао да учествује на овој једва дочеканој нам свечаности. Као свагда, тако је и сад показао колико љуби и цени школу и напредак свога народа. Под његовом управом школе су сретне а учитаљи задовољни, јер ни у чем не оскудевају. Његово очинско старање за школе може се слободно сматрати за узор. Евала му!

После освећења школ. зграде држао је говор млади и отлични учитељ лаћарачки г. Лазар Цвејић од прилике овако:

Господо и браћо!

„Дижимо школе,
Деца нас моле!“

Кад погледамо ово дивно здање, на којем са божјом помоћи и последњи чин — освећење — дочекасмо, сваког између нас радост обузима, сваки се усхићава, сваки са задовољством осећа, да смо се достојно одужили див — песниковим речима: „Дижимо школе!“ —

Ако је стара школа потпуно задовољила духу времена и потребе, кад је 1818. год. саграђена, у толико више ова нова пружа јемства за постигнуће своје цели. — Најплеменитији посао на свету јесте отварање душевних очију, неговање врлина; — она ће нам за то храмом бити. Она ће подмлатку нашем отворити светска врата, из ње ће излазити подмладак наш са ведрим челом, ваљаном свести; у њој ће се научити свему ономе, што човека чини правим родољубом и домољубом и само је она кадра честите и поштене синове своје народу однеговати. Она је први храм просвете, где се удара темељ свакој честитости и врлини.

Сравнимо два човека, једног, који јесте и једног, који није озарен светлошћу духовном!

Први крчи себи пута и корача одважно; други је на против везан при сваком кораку. Првом је отворен свет; други је слеп код очију.

У школи научи човек поштовати највећу светињу: веру своју.

WWW.UNIBS.BS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Лочим незналица вређа веру, закон, јаван морал и то све у незнању, мислећи зар да добро чини.

Знајући за све те врлине, које школа пружа, ова свесна и ваљана општина паштила се је, да њима и достојан храм подигне, у чему је потпуно и успела.

Ми учитељи, којима лежи на срцу бољитак народа, можемо овако свесним општинама само честитати. Јер залуд учитељу све знање и сва вештина, ако нема згодна места, да их развија.

Да се овај величанствени храм просвете могао подићи, дужност ми је на првом месту споменути славну српску православну црквену општину, која доброхотно за исто земљиште уступи. — Даље славна имовна општина потрговарадинска велокодушно притече у помоћ са знатном својом од 4000 ф. — Даље пресветли г. витез Јован пл. Чудић, краљ. велики жупан, дао је 1500 ф. за градњу школе од камата школ. намета. Не мање и честита браћа Јаменци, ваша и ваших свесних главара безпримерна готовост око подизања похвале је достојна!

Моралну помоћ пружише овој општини велемоћни госп. Јован Ђурић, краљ. поджупан жупаније сремске, који је са својим моћним упливом код вис. владе издејствовао тако брзо одобрење за зидање школе. Поглавити г. Милан Мркишић краљ. котар. предстојник у Шиду и овом је приликом засведочио, колико је пријатељ школе и учитељства. Најбољи је знак тога она љубав и поштовање, које је код учитеља стекао. Живели дуго и много!

На послетку — свала и градитељу, који тако лепо и вешто школу назида!

После говора сиђосмо се у школ. двориште, где је освећен и новосазидани студенац. Кад је освећење довршено, вратисмо се опет св. цркви певајући песму св. Саве.

Исти дан у подне држан је општи обед код нове школ. зграде под хладовиком (сеница). На обеду је било преко једне стотине особа, које гостију са стране, које наших из места. Наравно, да је сва интелигенција на обеду учествовала. Погл. г. Милан Мркишић седео је у прочељу, уз њега с десне стране преч. г. Д. Јеврић, а с леве велеч. г. Јаков Хајзлер рим. парох из Стропинаца, који је дошао са још два рим. учитеља Јосифом Прибанићем и Матијом Јанчијевим. Уз ове поређали су се гости и наши честити Јаменци. Веселе је текло до 11 часова ноћи у најбољем реду све уз певање црквених и народних песама, звоњење цркв. звона и пуцање из прангија. Свираче довео је честити господар Лаза Јевремовић, трговац из Бијељине у Босни, о свом трошку, који је учествовао на нашој слави. Хвала му! Младеж је играла разне српске игре.

Наздравица је било небројено, а све су се односиле на одржање своје српске православне вере, своје школе, братске слоге и пријатељства.

На завршетку обеда устао је г. Теодор Симић Шапчанин трговац из Брчке и наздравио читавој софри, захваљујући јој на почасти, да је и њега на своје весеље позвала и у подужем свом језгровитом говору о напретку школе и њеном опстанку говорећи, предао је председнику срп. црквене општине педесет форинти (50 ф.) на срп. вероисп. школ. фонд

у Јамени. Дао Бог, да му се његово имање устостручи. Његова частна породица да сретна и дуговечна буде, а да се и друга браћа Срби на овога дарезљивог брата Србина угледају. Евала му!

И наши су Јаменци овом приликом дали на школ. фонд у повцу и храни. На чему им лепа хвала.

Сутра дан у понедељак искупили смо се опет сви код школе. Ту смо обедовали и около 5 сати после подне разиђосмо се у љубави и пријатељству својим кућама.

Сав трошак за ову нашу славу измирила су браћа Јаменци братском ревенном.

У Јамени 1. августа 1890.

Ч. В.

✦ ЂОРЂЕ КРЊАЈСКИ.

Тек што минуше четир године од дана смрти Ђ. Лудајића, негда учитеља I и II разреда српске осн. школе суботичке, још нам је у живом спомену оно тужно расположење, које беше владало у круговима српског грађанства и међу шк. дечицом у след смрти врсна учитеља, још се није потпуно накнадио губитак и недостатак школин због дуготрајне болести свога учитеља и промене у настави, а ево постиже исту школу по ново удар, 17. Октобра о. г. премину јој пре три године стално изабрани млади учитељ *Ђорђе Крњајски Пушкашев*. Покојник је започео свој истина, тешки, али узвишени и општекорисни рад великом а сталном вољом, добром спремом, свежом снагом младости своје и родољубивим пожртвовањем и заиста би оваким расположењем, а и другим лепим својствима својим унапредио школску ствар и просветни живот у месту, да га смрт у томе није прекинула. Будним оком пратио је наше јавне ствари, одушевљавао се за сваки покрет око унапређења школе и њеног бољитка, нарочито је тежио понашањем и животом својим, да колко толко и од своје стране допринесе како би углед учитељски у опште дошао до своје праве и заслужене висине. У своме учитељском положају налазио се у потпуном задовољству, и поред свију тешкоћа и незгода претпостављао је звање учитељско положајима са мање труда и одговорности а са већим материјалним пробитцима и личним уважањем. За кратко време свога учитељевања стекао је леп број пријатеља и познанства у отменим кућама овдашњим и својим коректним држањем и примерним владањем задобио беше љубав и поверење у грађанству, међу друговима и код родитеља дечијих. Није чудо дакле, што је и поред ружног кишовитог времена — укоп, који се обавио 18. октобра о. г. у 3 сахата по подне био сјајан и величанствен.

Издане су две смртне објаве: једна од породице и родитеља, а друга од учитељског збора. Соба, у којој је био постављен смртни одар и мртво тело покојниково, — беше обложена сва црном чохом, по којој изређаше се многи скупоцени венци са широким тракама и сходним нат-

писима, међу којима по вредности и сјајности одмах у очи падне венац еуботичког учитељства, а за овим ученика и ученица српске осн. школе с натписом на тракама: „Љубљеном учитељу, — ученици и ученице српске основне школе.“ Земни остатци покојникови сироведени су уз саучешће многобројне публике без разлике вере и народности у цркву, где се одржало опело по православном обреду. При сироводу корпоративно заступљено беше све учитељство, које осим забавишта броји 63 члана, професорска колегија овдашње државне учитељичке школе, ученици из шестог разреда средсредне мађарске школе са својим учитељима и барјаком, ученици и ученице српске осн. школе, поједини чланови мађистрата и суда и други грађани без разлике стања и сталеза. При свршетку опела, на коме чинодјејствоваху сва три овдашња свештеника, а српско певачко друштво тужно појаше, опростио се са покојником у лепој беседи друг му Витомир Лудајић вар. чиновник; у кратким потезима нацртао је живот покојников и одушевљења, којим је на пољу школарства делао као и племените тежње, које је гајио у срцу своме у корист школског унапређења, а којих остварење је прераном смрћу прекинуто. Како је овај говор потекао из чисте и искрене садружне љубави, у којој је живео Лудајић са покојником до смрти, то су и оне дирљиве опроштајне речи коснуле се срца свакоме присутноме и изазвале сузе тугованке у очима сродника, пријатеља и познаника покојникових. Из цркве отпращен је покојник до његове вечне куће и положен је у породичну гробницу. — Живот пок. Ђорђа беше доста бедан и невољан у колико је још као ђак запатио клицу несретне болести сушице, те је летос, тражећи својој бољи мелема, провео шест недеља у купатилу Глајхенбергу, од куда се вратио, истина, нешто слабији, али се ипак по изгледу добро осећао и у томе стању започео школски рад. Но јак назеб на скоро свали га у постељу, из које се већ није могао више предити, него подлегне после 20 дана тешког боловања.

Ђорђе Крњајски се родио у Суботици 1865. године и свршивши у месту рођења осн. школу и четир гимназ. разреда, оде у српску учитељску школу у Сомбор проведе у њој три године и положивши строге испите јуна 1885. године, оспособљен буде за учитеља нар. основне школе с добрим успехом. Те исте године прими као намесни учитељ I. и II. разред суботичке осн. мушке школе, у коју после две године 1887. изабран буде за сталног учитеља, те је ревносно делао све до дана смрти. Штета је, што се овај, истина, млађани, али наде пун живот угасио. Покојник беше ваљан син својих родитеља и потпора њихова у старости, искрен и одан брат, друг и пријатељ, а школској деци врни учитељ, с тога заслужује, да му и на овом месту речемо: „Лака ти црна земљица, Бог ти дао души у рају насеље!“

Суботица, 28. октобра 1890.

Ђ. Г.

СРПСКО ПРАВОСЛАВНО ПЈЕНИЈЕ.

Кома напредак и развитак нашег лепог српског православног пјенија на срцу лежи, тај често премишља на који начин би исто подигао. Од какве важности с практичне потребе је наше црквено појање, то је свакоме познато, за то не треба нико да буде према истоме равнодушан и нем, јер је народност наша побожна а побожност наша је народна. Још је и то велико питање, да ли сваки коме је црквено појање познато и који исто поји, да л' га правилно једнако по смислу и духу речи поји. По моме мишљењу не поји се свугде једнако и правилно што је највећа погрешка. У првом реду припада свима учитељима дужност и задаћа за напредак и развитак нашег лепог српског црквеног пјенија. На који начин би се исто постићи могло? 1.) Кад би учитељска плата свугде толика била, да се учитељ не би морао старати за побољшање свог материјалног стања, могао би он све своје време или бар већи део овога посветити на ширење црквеног појања у народу там начином, што би и оне дечаци који су већ школу свршили, сваки дан обучавати могао, а школску децу исправљати и одучавати од погрешног појања. 2.) Реорганизација црквеног појања. Осим тога још тиме да сами учитељи не буду према појању равнодушни и да знају исто правилно и једнако појати.

Садашња припрема за учитељско стање носи највећи део кривице сама. Већи део младића, који се одају учитељству, немају предслутње, да ће бити једаред учитељи, јер их често саме околности на овај сталеж приморају; кога пак околности ма за који сталеж приморају, тај се не може љубављу истоме одати за то ће испуњавати он све само из дужности и то непотпуно. Други се тек изговара да хоће да постане учитељем у већој вароши где му није нужно појање, као сеоскоме учитељу. По ретко се оваки план постићи може, јер већином постају учитељи тамо где је појање неопходно нужно. Познато је, да наш народ на селима до сада чудновато пресуђује знање учитеља кад исти рђав успех из појања покаже.

Да л' то с правом или не правом чини то не ћу да расуђујем, али се мени чини, да ипак ту мало истине лежи. Да може свака варошица или свако село певца издржавати то није могуће. За то остају и на даље учитељи такођер и певци. За развитак и напредак црквеног појања пружа се сада прилика што су Гаврило Бољарић свештеник и вероучитељ на вел. гимназији и Никола Тајшановић нар. учитељ и учитељ певања на преп. и вел. гимназији у Сарајеву написали „Српско-православно пјеније“ по карловачком начину у ноте.

С погледом на материјалне околности и да се лакше науче написали су све комаде у један глас и изишло је свега V. свезака. Садржај прве свеске је следећи: Алилуја по апостоу; Херувика 1. гласа, руска и „Станковићева“; Достојно велико 4, 5. и 6. гласа, мало 8 гл., руско и 8 гл. као Возбраној; Хвалите 8. гл. као Да молчит и као Тон Деспотин. Причасна: божићно, Господи кто обитајет, Скажи ми, На синајстјеј, Нетљенија и Господи услиши. Велико Цар небесни, Ниње сили, Вкусите, Неанес, О Тебје радујетеја велико и мало, Да молчит и Глас

Господењ велико. Друга свеска садржи у себи 15 ирмоса који се преко године у нашој цркви поју. Трећа свеска садржи у себи 16 комада који се поју на обичној литургији, 12 комада на празничној литургији, 13 комада на владичанској, 6 комада на призивању и благодарењу и 4 комада на погребу, свега дакле 51 комад. Четврта свеска садржава у себи пјеније у часни пост и о светлим празницима васкрсним, па све до Тројичног дне. А пета садржава у себи свих 15 великих сједална и велико Господи возвах и велико Да исправитеја.

По садржају свих 5 свезака види се важност истих по свакога. Господа писци гледали су, да што вернији буду у изразима природног не вештачког појања, него онаковог, каквог чујемо из уста вештог певца у певници.

Хвале достојно је и то, што су се г. г. писци држали тог начела и писали су тако писмена, где их чују у појању, т. ј. под ону ноту, на коју пада глас речи и то без обзира на правила за растављање слогова. У целом је све добро и лако разумљиво и такође лепо изведено. Лепо појање ухвати и троне сваког слушаоца и могло би се слушати цео дан. На против невешт певач извија и цифра мелодије, поји често тако високо, да у лицу сасвим поцрвени, бечи очи, текст му је споредна ствар и код њега не зависи мелодија од стихире него стихира од мелодије. Таквих певача има на жалост веома много. Али овом рђавом појању могло би се на пут стати кад би се увело ово српско православно пјеније које су г. г. Гаврило Бољарић и Н. Тајшановић написали у срб. учитељским школама и богословији.

Надајмо се, да ће и до тога доћи. Да ово српско православно пјеније одговара правилима хармоније јамчи нам већ то, што је исто наш честити Србин и уметник на гласовиру г. др. Ј. Пачу прегледао и г. г. писце лепим и усрдним саветима у овом делу потпомагао.

Цена свакој свесци је 1 фор.

Драгутин Блажек.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Избор учитеља. За учитељице у селиштима сомборским, — пошто није било мушких компетената, — изабране су досадашње привремене учитељице Теодора Крижанова у Ранчеву; Марија Башњакова у Билићу и Зорка Кришанова у Буковцу. Место привремених учитељица на салашима, које су оставку дале, привремено су за ову годину попуњена, а с концем школске године отвориће се стечај ради попуњења тих места.

Оставка. Пречастни г. Јован Ловичић ђакон-катихета у срб. народним и у вишој девојачкој школи Сомборској поднео је оставку на свом звању и одпутовао је у манастир Гргетег, где, као што чујемо, у монашески чин ступити намерава.

Затворене школе због болести. На предлог главног физика сл. кр. града Сомбора затворене су све основне и виша девојачка школа у Сом-

www.srbija.rs 22. Октобра због шарлаха, дифтерита и других приљепчивих болести, које су се међу децом у Сомбору појавиле.

Противу овога поступка је управитељ срб. нар. школа у Сомбору у седници управног одбора од 22. Октобра протестовао, пошто се међу србском школском децом врло мало болестних налазе, али се протест његов није могао уважити и тако се и све школе овдашње на неизвестно време затворити морале.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се у сомборској епиској народној и вишој девојачкој школи катихета.

Са првим је местом скопчана годишња плата у износу од 700 ф., а са другим 360 фор., свега 1060 ф. а. вр.

Од компетената се тражи :

1. Да сведочбом истраже, да је свршен богослов.
2. Ако је клирик, да у сведочби богословској има оцену из владања: *примерно*, а ако је свештено лице, то исто да има последњих година свога службовања у сведочби свог протопрезвитера.
3. Богословске науке да је најмање с општом оценом: *добро* свршио.
4. Да је у сваком погледу вешт у црквеном појању, због чега ће се имати на онога обзир, који лично дође и при богослужењу успоје у цркви.
5. Првенство имају они, који су још и катихетски испит положили.
6. Као избрани катихета на овим школама не може имати уз те никакве дужности.

У дужност му спада, да у одређеним разредима предаје науку вере и славенски језик, а старију мушку децу да поучава у црквеном појању, а дужан је по потреби са учитељима заједно у цркви појати.

Рок стечају излази 30. Новембра по ст. кал. о. г., а исте се имају упутити на месни шк. одбор у Сомбору.

— На упражњено учитељско мјесто овим се стечај отвара у Дубици (бившој Горњој Крајини у Хрватској). Плата је годишња 300 фр. а. вр., слободан стан са баштом и 6 хвати тврдијех дрва. Учитељу у дужност спада осим редовне школске наставе у цркви појати и сву школску младеж у црквеном пјевању подучавати.

Рок стечаја траје до 26. Новембра 1890.

НЕКРОЛОГ.

ЂУРА ТЕОДОРОВИЋ, умировљени кр. судски чиновник, умрло је у 47-ој години живота свога после дугог и тешког боловања у Будимпешти 13. Септембра 1890.

Покојник је испитани српски народни учитељ и као такав ревносно и савесно служио је и у Сомбору, где му је 13. Октобра о. г. и парастос држан, на коме су присуствовали професори, ученици и ученице учитељске школе, учитељи и многи грађани. 1870. г. Био је у Штутгарту као народни питомац. Бог му дао души покој и блажену вечност!

ГИГА ПЕТРОВИЋ, грађанин панчевачки, преселио се у вечност у Сомбору после дужег боловања 15. Октобра о. г. у 80 ој години живота свог.

Покојник је отац вреднога професора и уваженог научењака М. Петровића. Сви су га поштовали и љубили са његове доброте, пријатности и предузетљивости.

На погребу учествовао је велики број грађанства, професори, питомци и питомице учителишта и учитељи.

Бог нека га у вечност удвори !

МАРА РАЈКОВИЋЕВА, испитана и оспособљена српска народна учитељица, преминула је после дугог и тешког боловања у Сомбору код своје матере 18. Октобра у 20 ој години млађаног живота

На укупу су присуствовали многи грађани, виша девојачка и учитељска школа.

На опелу је држано и надгробно слово, у ком је у кратко изложен живот и учитељчки рад покојнице.

Бог јој дао рајско насеље!

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Послате уредништву на приказ.

„Глас Истине“. Лист за црквене проповеди, хришћанску поуку, духовну књижевност, животописе, старине и православне црквено-народне потребе. Година VII Уредник: Сава Петровић.

„Глас Истине“ излази 15-ог и последњег дана сваког месеца на читавом табаку велике осмине. Цена је листу: За Аустро-Угарску: 2 ф. на целу годину, 1 фор. на пола године; за Србију 5 динара на целу годину, 2 и по дин. на по године. Из Србије прима претцлату књижара В. Валожића у Београду.

Још се могу добити сви бројеви „Гласа Истине“ од почетка до данас. Власник и издавалац „Глас Истине“ штампарија А. Пајевића.

Овога месеца изићи ће из штампе: ТРЕБЕВИЋ, први српски велики илустровани календар у Босни и Херцеговини. Уредио: Н. Т. Кашиковић-Сарајлија.

Садржај овог календара је леп и богат. Поучно забавни део има 21 саставак, а од ових и од наших првих књижевника. Осим тога доноси 25 слика.

Цена му је 50 н., а поштом 60 н.

Наручбине се упућују на штампарију Спиндлера и Лешнера у Сарајево.

Навршujemo већ и последњу четврт о. г., а још имамо на дугу које од прошлих, које од ове године много стотина форината, са којима треба да исплатимо штампање листа и награде. С тога уљудно позивамо г. г. учитеље, који лист примају, да својски настоје код дотичних обштина, да нам се одуже.

Опомене смо свима дужницима ових дана по ново распослали. Који нам после поновљене опомене до 1. Децембра ове године дуг свој не плате, принуђени ћемо их бити путем јавности опоменути.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.